

Początki szkoły

I Liceum Ogólnokształcące w Bydgoszczy swą historią sięga czasów panowania Wazów. Jest kontynuacją szkoły, której początki datuje się na rok 1619, kiedy to jezuita (do Bydgoszczy około roku 1616 lub 1617) założyli szkołę. Wszyscy autorzy zajmujący się dziejami jezuitów są zgodni, że w 1619 r., po utworzeniu przez jezuitów rezydencji w mieście, otwarto przy niej szkołę. Rozbieżności dotyczą organizacji placówki, część badaczy podaje, że posiadała ona tylko dwie najmłodsze klasy tj. infimę i gramatykę, a według innych już w 1619 r. jezuita założyli w Bydgoszczy 4-klasowe gimnazjum z klasami od infimy do poetyki, a w 1622r. dodano retorykę. (E. Alabrudzińska , Kolegium jezuickie w Bydgoszczy w XVII – XVIII w., Kronika Bydgoska, t. 11, 1989-1991 s. 180; L. Grzebień Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. Kraków 1996, s. 80; s. 180; Z dziejów I Liceum Ogólnokształcącego, IV wieku kształcenia w Bydgoszczy, pod red. M. Pawlaka, Bydgoszcz 2007, s. 22,)

O szybkim rozwoju i randze szkoły może świadczyć fakt, iż już w 1623 r. uczniowie kolegium witali w bramie miejskiej, a następnie w auli szkolnej króla Zygmunta III Wazę, który zatrzymał się w Bydgoszczy w drodze do Gdańska.

W 1637 r. zakupiono przy Starym Rynku kamienicę, przeznaczając ją na cele szkolne. W dwa lata później, po przebudowie i dostosowaniu budynku do nowych celów miała miejsce uroczysta inauguracja roku szkolnego. Na uroczystość tę przybyli licznie szlachta i mieszczenie. Z tych bowiem warstw społecznych rekrutowali się uczniowie. Uczyli się tu Kujawianie, Pałuczanie, Krajanie i Kaszubi. Pojawiali się także synowie mieszczan gdańskich i braniewskich. W 1772 r. uczył się tutaj nawet Anglik Aleksander Gordon. Budowę nowego, okazałego gmachu szkolnego zakończono w 1695 r. (obecnie siedziba Urzędu Miasta-Ratusz). Służył on młodzieży aż do roku 1878 tj. do momentu wybudowania nowego obiektu przy Placu Wolności.

W początkowym okresie istniały jedynie najniższe klasy gramatyki, w których nauczano podstaw gramatyki łacińskiej i greckiej. W 1642 r. powstała tzw. klasa syntaksy, w której uczniowie mieli osiąść pełną wiedzę gramatyki. Na specjalne życzenie fundatora Jerzego Ossolińskiego utworzono w 1649 r. wyższe klasy retoryki i etyki. Poza przedmiotami przewidzianymi programem nauczania dużo uwagi poświęcano naukom przyrodniczym. W kolegium uczyli nauczyciele o wysokich kwalifikacjach np. Bartłomiej Wąsowski, Wojciech Głazowicz architekt, matematyk i astronom. Kolegium było znane także z organizowania szeregu imprez kulturalnych. Teatr szkolny angażowano często dla uświetnienia miejskich uroczystości. Jedną z takich okazji był np. każdorazowy przyjazd starosty bydgoskiego na zamek. Wspaniałą imprezę kulturalną przygotowała młodzież na cześć króla Stanisława Leszczyńskiego jadącego w 1734 r. do Gdańska. Autorami wygłaszanych mów, dialogów i wierszy byli profesorowie.

Szkoła posiadała także okazałą bibliotekę. Niestety nie znamy nawet w ogólnym zarysie zawartości tego księgozbioru, chociaż należy sądzić, iż przedstawiał on olbrzymią wartość, gdyż podczas potopu szwedzkiego (1655-1660) został zrabowany przez Szwedów. Księgi te już nigdy nie wróciły do Bydgoszczy.

5 sierpnia 1772 r. zostały podpisane w Petersburgu traktaty rozbiorowe między Prusami, Rosją i Austrią, na mocy których Bydgoszcz została wcielona do monarchii pruskiej. 3 września Fryderyk II wydał oficjalne patenty włączające ziemie nad Notecią i Brdą do państwa pruskiego.

Ten trudny czas odbił się również na dziejach szkoły, w 1773 miała miejsce kasata zakonu jezuitów przez papieża Klemensa XIV, wówczas kolegium jezuickie zostało przekształcone w Królewskie Gimnazjum Klasyczne (ostatecznie od 1781r.). Niespodziewana klęska zadana monarchii pruskiej jesienią 1806 r. przez Napoleona otworzyła przed Polakami widoki na odbudowę własnego państwa.

Po utworzeniu w 1807 r. na mocy traktatu w Tylży Księstwa Warszawskiego, Bydgoszcz została stolicą departamentu (ówczesnej jednostki administracyjnej). Królewskie Gimnazjum Klasyczne przekształcono w Szkołę Główną Departamentową. Jej otwarcie miało miejsce w 1809 r. Obecni byli przedstawiciele władz departamentalnych i wojskowych oraz liczni goście. Remont zdewastowanego gmachu przeprowadzono za pieniądze otrzymane od Izby Edukacyjnej i ze składek społecznych. Natomiast bydgoscy mieszczaństwo zebrali pieniądze na pensje dla profesorów. Było ich sześciu. Do szkoły uczęszczało 50 studentów. Po kilku latach godność Szkoły Głównej Departamentowej przejęło starsze i liczniej uczęszczane gimnazjum toruńskie. Uczelnia bydgoska przekształcona została w realną szkołę wydziałową. We wrześniu 1812 r. wizytował ją znany pisarz i polityk Julian Ursyn Niemcewicz. W tym samym czasie na scenie szkolnej zespół aktorski Kaspra Kamińskiego przedstawił bydgoskiej publiczności "Krakowiaków i górali" Wojciecha Bogusławskiego.

Krótki okres wolności Bydgoszczy w epoce zaborów zakończył się wraz z upadkiem Napoleona Bonaparte. Na mocy decyzji kongresu wiedeńskiego z 1815r., zlikwidowano Księstwo Warszawskie i podzielono jego ziemie między trzy państwa zaborcze. Bydgoszcz stała się stolicą jednego z dwóch obwodów rejencyjnych nowej prowincji pruskiej. W ten sposób wzrosła jej ranga jako ośrodka administracyjnego i gospodarczego na północnych ziemiach Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Ta wzrastająca rola miasta miała wpływ na rozwój oświaty. Właściwą rangę nadawało oświacie bydgoskiej szkolnictwo ponadpodstawowe. Początkowo zaliczała się do niego tylko jedna placówka, odziedziczona po czasach Księstwa Warszawskiego- Szkoła Wydziałowa o kierunku realnym.

Ciekawostką pozostaje fakt, iż mimo powrotu pruskich rządów w mieście, początkowo szkoła ta zachowała polski charakter. Przeszkodą nie było nawet to, że zdecydowanie przeważali uczniowie narodowości niemieckiej. Była to zasługa niewielkiego grona pedagogicznego, które tworzyli rektor Wilczewski, prof. Szulc, nauczyciele Bernhard i Królikowski. Językiem wykładowym był język polski. Poziom nauczania języka niemieckiego był bardzo niski, gdyż żaden z nauczycieli nie władał dobrze tym językiem. Szkoła Wydziałowa istniała tylko przez pierwsze dwa lata rządów pruskich.

W dniu 30 lipca 1817 r. przekształcona została w sześcioletnie klasyczne Królewskie Gimnazjum im. Fryderyka Wilhelma, którego absolwenci posiadali prawo studiowania na uczelniach uniwersyteckich. Zgodnie z duchem pedagogiki pruskiej program nauczania faworyzował naukę języków klasycznych, czyli łaciny i greki. Odbywało się to oczywiście ze szkodą dla nauk przyrodniczych, matematycznych i zajęć praktycznych. Liczba uczniów po kilku latach ustabilizowała się, było ich około 250, w tym około 40 narodowości polskiej. Tę szczupłą grupę stanowili potomkowie rodzin szlacheckich z miasta i najbliższej okolicy. Chłopców z niezamożnych polskich rodzin wysokie czesne uniemożliwiało kształcenie się w gimnazjum. Również duży napływ niemieckich rodzin urzędniczych powodował stopniowe zacieranie się charakteru szkoły polskiej.

W specyficznej sytuacji zaboru pruskiego szkolnictwo miało do spełnienia dodatkową funkcję, było bardzo ważnym instrumentem służącym germanizacji. Tę funkcję od samego początku przejęło Królewskie Gimnazjum im. Fryderyka Wilhelma. Dyrektorem szkoły został Niemiec Ludwig Nicolaus Friedemann Müller, a wśród ósmiosobowego grona

pedagogicznego znalazło się tylko trzech Polaków. Język polski przestał być językiem wykładowym, chociaż początkowo stał się obowiązkowym przedmiotem nauczania nawet dla uczniów narodowości niemieckiej. O wysoki poziom tych lekcji dbały początkowo nawet władze regencyjne, gdyż tylko znajomość obu języków umożliwiała wówczas obejmowanie stanowisk urzędniczych w Wielkim Księstwie Poznańskim. Stopniowo jednak obowiązkowa nauka języka polskiego ulegała coraz większym ograniczeniom. Wreszcie w 1829 r. zaniechano jej całkowicie motywując ten brak niewielką liczbą polskich uczniów w mieście oraz silnym zgermanizowaniem Bydgoszczy i okolic.

Uczniowie narodowości polskiej nie godzili się jednak z tymi ograniczeniami. W styczniu 1833 r. uczeń Julian Mieczkowski zakłada wśród kolegów tajny związek uczniowski. Celem jego było rozwijanie uczuć patriotycznych, samokształcenie w znajomości historii i języka ojczystego. Przez pewien czas jeszcze prowadzono naukę języka polskiego jako nadobowiązkową w klasie wstępnej. Całkowicie zaniechano tej praktyki w 1843 r. na polecenie kolejnego dyrektora - Johanna Heinricha Deinhardta. Na mocy rozporządzenia pruskich władz z dnia 11.02.1844 r. abiturienti narodowości polskiej mieli dostęp do studiów uniwersyteckich pod warunkiem, że wykazali się dobrą znajomością języka niemieckiego. Od tego momentu nastąpiła fala germanizacji.

W okresie Wiosny Ludów uczniowie polscy pośpieszyli pod powstańcze sztandary, aby walczyć o niepodległość. W 1878 r. szkołę, która do tej pory mieściła się w dawnym budynku kolegium jezuickiego, już jako ośmioletnie gimnazjum przeniesiono do nowego gmachu wzniesionego przy Placu Wolności. W placówce uczyło się wówczas około 750 uczniów. W październiku 1906 roku szkołę objął strajk w obronie polskiej mowy, który trwał do początku 1907 roku.

W 1917 r., w trakcie trwania I wojny światowej, nowym patronem szkoły został Fryderyk II Wielki. Niespełna rok przed przejściem miasta w polskie posiadanie gimnazjum liczyło 713 uczniów, w tym 121 Polaków. Pół roku później 20.10.1919 r. liczba uczniów spadła do 542, w tym 133 Polaków. Gwałtowna zmiana liczby uczniów w jednym półroczu spowodowana była masowym odpływem Niemców z miasta, a także przenoszeniem się młodzieży niemieckiej do innych gimnazjów.